

رصد

بررسی تحرکات غرب در حوزه مهدویت و آخرالزمان گرایی
شماره شانزدهم | زمستان ۱۴۰۳

سخن سردبیر

بسم الله الرحمن الرحيم

ارتباط انقلاب اسلامی و مهدویت، امری آشکار و قطعی است. نموده‌های آشکار ظهور و بروز مهدویت در انقلاب اسلامی را می‌توان در شعارها، سخنرانی‌ها و پیام‌ها، نمادها و ... -از همان جرقه‌های آغازین این انقلاب در سال ۴۲ گرفته تا اوج‌گیری نهضت اسلامی در سال‌های ۵۶ و ۵۷- مشاهده نمود. مردم در کنار رهبری آگاه و شجاع، نهضتی مقدس را به پیروزی رساندند که سال‌ها آرزوی پیروان راستین اسلام و مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) بود. با این حال توقعی که از این حرکت عظیم می‌رفت و می‌رود، به همین بسنده نیست و زمینه‌سازی شرایط ظهور امام عصر (علیه‌السلام) از کلان آرمان‌های انقلاب اسلامی بوده و هست.

این مطلب بارها و بارها در کلام رهبران و مسئولان ارشد انقلاب، بیان شده است. به عنوان مثال امام خمینی (ره) می‌فرمود: «انقلاب مردم ایران، نقطه شروع انقلاب بزرگ جهانی اسلام، به پرچمداری حضرت حجت (ارواحنا فداه) است که خداوند بر همه مسلمانان و جهانیان منت نهد و ظهور و فرجش را در عصر حاضر قرار دهد!». حضرت امام (ره) این نگاه و حرکت را نه فقط در عرصه کشور ایران، بلکه در پهنه عالم، جاری و ساری می‌دانستند و به حرکت مستمر انقلاب در مسیر زمینه سازی ظهور اصرار داشتند: «ما با خواست خدا، دست تجاوز و ستم همه ستمگران را در کشورهای اسلامی می‌شکنیم و با صدور انقلابمان که در حقیقت صدور اسلام راستین و بیان احکام

محمدی (صلوات‌الله‌عنه‌وآله‌وسلم‌وآل‌ه‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم‌وآل‌ه‌وسلم) است، به سیطره و سلطه و ظلم جهان خواران خاتمه می‌دهیم و به یاری خدا راه را برای ظهور منجی مصلح و کل و امامت مطلق حق امام زمان (ارواحنا فداه) هموار می‌کنیم». رهبر معظم انقلاب نیز در موارد متعددی به این موضوع اشاره داشته‌اند که شاید بارزترین آنها، مشخص کردن «آمادگی برای ظهور» به عنوان آرمان بزرگ انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب است: «دهه‌های آینده، دهه‌های شما است و شما باید که باید کارآزموده و پرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هر چه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه) است، نزدیک کنید».

به نظر می‌رسد برای رسیدن به این آرمان باید تلاش کرد علاوه بر عرصه داخلی، گام‌های مهم برای پذیرش منجی موعود بشر در عرصه جهانی نیز برداشته شود. لازمه این امر مهم، آگاهی و رصد فضای منجی‌گرایی در جهان و تلاش برای تأثیرگذاری و هدایت آن به سوی انقلابی جهانی است. همان چیزی که در کلام امام خمینی (ره) با امید از آن یاد شده است: «امیدوارم که این انقلاب، یک انقلاب جهانی بشود و مقدمه برای ظهور بقیة الله (ارواحنا فداه) باشد».

۱. صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۳۲۷.

۲. همان: ص ۳۴۵.

۳. رهبر معظم انقلاب، بیانیه گام دوم.

۴. صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۱۳۱.

شناسنامه

سردبیر و ناظر محتوایی:

حجت الاسلام والمسلمین زهیر دهقانی آرانی

هیئت تحریریه: عبدالقائم تهامی، مسعود زائری، خانم اسلامی، خانم

رضوانی فر، خانم عبداللهی

صفحه آرایی: حامد خاکپور

تهیه شده در: مؤسسه فرهنگی «عصر موعود»

به سفارش معاونت فرهنگ، آموزش و پژوهش

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (علیه‌السلام)

سایت: <http://westandmahdism.ir>

ایمیل: westandmahdism@chmail.ir

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود

فهرست مطالب
شماره شانزدهم

اصد

- سخن سردبیر
- تجسم امامت: اوج‌گیری شیعه‌پژوهی در اروپا با پروژه‌های حمایتی
- ایران‌شناسی در مراکز نظامی امریکا
- رون کوهن، مستشرق فعال اسرائیلی
- سیر تحول کمی و کیفی رویکرد مستشرقان به مهدویت پس از انقلاب اسلامی
- فرنیس و تحلیلی از چرایی دشمنی ایران و اسرائیل
- مرکز مطالعات اسلام و خاورمیانه دانشگاه ادینبرو
- وقتی که قرار است علم تنها ناجی بشریت شود

What is an Imam?

A Workshop Organised by the ERC Horizon STG Project 'Embodied Imamate: Mapping the Development of the Early Shi'i Community 700-900 CE'

Topics & Speakers

What is an Imam? Remarks on the Comparative Development of Divergent Forms of Religious or Political Authority (Edmund Hayes, Leiden University)

Identifying the Authority of the Imam: "Nass" Between Historical and Revelatory Hermeneutics (Rodrigo Adem, Georgetown University)

Paraphernalia of Power: Caliphal Titulature and Its Significance in the First Two Islamic Centuries (May Shaddeh, Aga Khan University/Utrecht University)

"We Have an *imām* Who Opposes Us and Hates Our People": On Prayer Leadership in Shi'i Hadith (Adam Ramadhan, Leiden University)

Were the Caliphs Imams? The *bay'a*, *hajj* Leadership and Poetical Discourse (Leone Pecorini Goodall, Leiden University)

The Making of an Imam: Maternal Influence in the Birth Stories of the Twelve Shi'a Imams (Zahra Azhar, Leiden University)

References to Imams in Coins, Inscriptions, and Papyrus (Nasser Al-Ajmi, Leiden University)

The Caliph as Imam: An Architectural Perspective (Aila Santi, Leiden University)

For more information, contact:

تجسم امامت: اوج‌گیری شیعه‌پژوهی در اروپا با پروژه‌های حمایتی

حجت الاسلام دکتر زهیر دهقانی

پژوهش در تاریخ و باورهای تشیع و نیز زندگی و مناسک شیعیان چند سالی است که در غرب شکل جدی‌تری به خود گرفته است. با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷/۱۹۷۹، توجه به شیعه کاملاً متحول شد و قدرت تشیع در ایجاد انقلاب و موج جهانی با پشتوانه مذهبی و شعارهای ظلم‌ستیزانه در برابر چشم جهانیان آشکار گردید. از آن تاریخ توجه به تشیع هم از بعد مذهبی و هم نمودهای اجتماعی و سیاسی آن بسیار جدی در مجامع علمی غربی دنبال شد و شاهد بر آن تشکیل کرسی‌ها و پروژه‌های ویژه شناخت اسلام شیعی یا برگزاری همایش‌های تخصصی در دانشگاه‌های کشورهای همچون آمریکا، انگلستان، فرانسه و اسرائیل در این رابطه است. کرسی امام علی علیه السلام در دانشگاه هارتفورد آمریکا، پروژه تشیع در دانشگاه هاروارد^۱ و یا همایش «تشیع، مقاومت و انقلاب» در اسرائیل^۲ نمونه ای از این اقدامات پرشمار هستند.

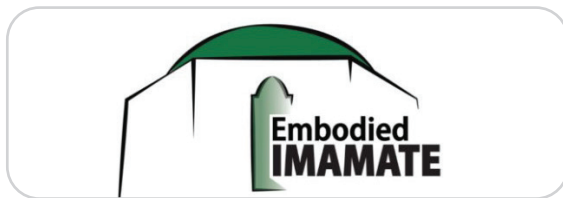
توضیح معرفی این پروژه و اهداف آن در سایت^۳ می‌خوانیم: امامان شیعه امامیه در اسلام اولیه نقش کلیدی داشتند. رهبری آنها جامعه آرام و در عین حال مخالف «شیعه امامی» را تعریف کرد؛ جامعه‌ای که در سراسر امپراتوری اسلامی پراکنده بود. مخالفت آرام آنها با وضع موجود، یکی از گنجینه‌های بزرگ روایت‌های جایگزین درباره معنای اسلام و تاریخ اسلام را به وجود آورد که در رقابت با روایت‌های حکومتی و گفتمان غالب اهل سنت بود. تاریخ جامع

یکی از این پروژه‌ها که اخیراً در اروپا و به محوریت دانشگاه معروف لیدن در هلند کلید خورده است، پروژه «تجسم امامت: بازنمایی و ترسیم توسعه جامعه اولیه شیعی در فاصله سال ۷۰۰-۹۰۰ م (قرون اول تا سوم هجری)» است. این پروژه که تحت حمایت مستقیم شورای تحقیقات اروپا (European Research Council) بوده و به مدت چهار سال (۲۰۲۴-۲۰۲۸) از طرف اتحادیه اروپا حمایت مالی می‌شود، توسط دکتر ادmond هیز، شیعه‌پژوه فعال غربی مدیریت می‌شود. در

امامت هرگز نوشته نشده است. پژوهش در تشیع امامیه عمدتاً بر عقاید این مذهب متمرکز بوده است. اما گروه‌های مذهبی اساساً پدیده‌های اجتماعی هستند و باید [توامان و همزمان] در ابعاد اجتماعی و اعتقادی مورد مطالعه قرار گیرند. این پروژه در صدد است امامت را به عنوان مجموعه‌ای از تعاملات اجتماعی بین دو ساحت بررسی کند، دو عرصه‌ای که به ندرت می‌توان جداگانه مورد بررسی نظری قرارشان داد: «امامان» و جامعه‌ای که بدیشان [به عنوان امام و رهبر] احترام می‌گذاشت.

هدف این پروژه ارائه اولین مدل دقیق تاریخی برای چگونگی، تعیین زمان و چرایی ظهور و توسعه امامت به عنوان یک نهاد است... این پروژه مجموعه وسیعی از منابع (فیزیکی، مستند و متنی) و رویکردها را گرد هم می‌آورد؛ هم با نزدیک شدن به خوانش سنتی و هم از طریق به کارگیری تحلیل‌های محاسباتی که به مجموعه استنادی گسترده‌تر اما چالش برانگیزتر از متون شیعی و غیرشیعی که بر توسعه امامت مؤثر یا مرتبط هستند، متکی است.

نمادی که برای این پروژه در نظر گرفته شده است

این پروژه به سه زیر پروژه فرعی تقسیم شده است. در پروژه اول تحت عنوان «اهل بیت امامان» طرح‌ریزی شده و در صدد تحقیق در مورد بیت و شبکه‌های مربوط به خانواده امام است. زیر پروژه دوم «بازنمایی جامعه امامی و کارگزاران قدرت در آن» نام گرفته و با هدف ترسیم شبکه‌های نفوذ و تأثیرگذاری مسائل مادی و نیز انتقال دانش میان نهاد امامت و جامعه شیعیان است. (علما، وکیلان، یاران و...) در پروژه سوم که عنوان «عملکرد مادی و فضایی امامت و جامعه امامیه» به خود گرفته، محققان در صددند از حوزه عقاید فراتر رفته و به مناسک و حتی اقدامات مادی شیعیان در حوزه امامت بپردازند. مسائلی مانند دعا و زیارت، پرداخت وجوهات و حتی معماری و هنر مرتبط با اماکن مقدسه ائمه و...

حامیان این پروژه

در حال حاضر در این پروژه علاوه بر ادموند هیز که به عنوان مدیر فعالیت می‌کند، دو دانشجوی دکتری و دو دانشجوی پسادکتری مشغول به فعالیت هستند. جالب آنست که دو نفر از این افراد مسلمان و احتمالاً شیعه هستند. توضیح بیشتر در مورد اهداف و گام‌های این پروژه را می‌توان در سایت آن پیگیری کرد؛ ولی چند نکته در مورد این کار قابل تذکر و تأمل جدی است:

۱. این پروژه در قدم‌های ابتدایی، شیوه یارگیری جالب توجهی را به کار گرفت و حدود یک سال قبل، با آگهی که در سایت لایدن منتشر شد، از افرادی که دارای تخصص‌های مرتبط با تاریخ شیعه متقدم هستند، برای همکاری دعوت به عمل آمد. جالب آنست که حقوق قابل توجهی نیز برای همکاران پژوهشی در آن زمان اعلام شد!

۲. اینگونه پروژه‌ها در کنار کار تحقیقاتی و نوشتاری، معمولاً برنامه‌های ترویجی همچون برخی نشست‌های پژوهشی را نیز دنبال می‌کنند. از جمله این نشست‌ها که در ۱۶ دسامبر ۲۰۲۴ (۲۶ آذرماه ۱۴۰۳) برگزار شد، نشست با عنوان «امام چیست؟» (یک امام چه کسی است؟) "What is an Imam?" بود که در آن، سخنرانان در مورد مفهوم امامت، تأثیر «نص» در پذیرش امام، تفاوت امام با خلیفه و چند موضوع دیگر گفتگو کردند.^۷

۳. مسؤل این پروژه چنانکه گفتیم ادموند هیز، شیعه‌پژوه نسبتاً جوان و فعال غربی است که خودش دوره پسا دکتری را در لایدن با موضوع نواب اربعه و دوران غیبت گذرانده است. او تلاش زیادی را برای تصویب این پروژه صورت داده است. کارهای اخیر ادموند هیز نشان از دغدغه هدفمند او برای چیزی است که وی، «بازسازی» و «بازنمایی» تاریخ متقدم شیعی می‌خواند و منظور هیز آن است که تاریخ شیعه ای که امروزه در دست ماست برساخته نظر شیعیان است و لزوماً منطبق با واقعیت نیست. او با همین پیش فرض، کتاب مهم و معروف «کارگزاران امام غائب» را نوشته و عملاً غیبت و نیابت خاصه را ساخته و پرداخته کارگزاران امام عصر عجل الله فرجه می‌داند. باید دانست این شبهه، اصلاً دیدگاه جدیدی نیست و علاوه بر آنکه افرادی همچون ورنه کلم و امیرارجمند پیش از ادموند هیز آن را در غرب مطرح کرده‌اند، حتی سال‌ها قبل‌تر توسط افراد دیگری در عالم اسلام و وهابیت نیز علیه تشیع مطرح شده و در کارهای اساتیدی همچون حجت الاسلام استاد جواد جعفری (کتاب حدیث حضور) و حجت الاسلام نصرت الله آیتنی (کتاب دلیل روشن) و حجت الاسلام استاد سید سامی البدری (کتاب شبهات و ردود) بدان‌ها پاسخ کاملی داده شده است.

1. <https://fa.shafaqna.com/news/107117>.

2. <https://shiism.hds.harvard.edu>.

3. <https://scholar.harvard.edu/martinkramer/publications/shiism-resistance-and-revolution>.

4. <https://scanr.enseignementsup-recherche.gouv.fr/projects/101077946>.

5. <https://embodiedimamate.hcommons.org>.

6. <https://www.universiteitleiden.nl/en/research/research-projects/humanities/imbod>.

7. <https://x.com/EmbodiedImamate/status/1868583281127747790>.

البته متن این آگهی! پس از شروع فعالیت آن، تغییر یافت.

ایران شناسی در مراکز نظامی آمریکا

مسعود زائری

نویسنده این متون، در فصل ابتدایی کتاب خود، ضمن بیان ۴ سؤال و پرسش اساسی که تشکیل دهنده شاکله جهان بینی ها هستند، به بررسی و مقایسه سه جهان بینی مسیحی، انسان گرایانه (الحادی) و اسلامی می پردازد و در مقام نتیجه گیری بیان می کند:

تفاوت اساسی تمدن و جهان بینی غرب و اسلام در درک آنها از هدف، اخلاق و چگونگی رابطه بین کلیسا و دولت است. در اسلام اصیل هیچ امکانی را برای جدایی کلیسا و دولت فراهم نیست و قوانین دینی کاملاً در ردیف حوزه سیاست تعریف می شوند. اما در جهان غرب این دو نهاد کاملاً از یکدیگر جدا تعریف شده است.

وی در ادامه و در فصل بعد بیان می کند رهبران ایران تمام مسائل را از ۴ دریچه ایرانی بودن، مسلمان بودن، شیعه بودن و همچنین اعتقاد به غیبت امام دوازدهم، نظاره و تحلیل می کنند. از نگاه نویسنده رهبران ایران با استفاده از پازل سه وجهی زیر، موضوع بازگشت امام دوازدهم را از سویی هدایت و از سویی مورد سوء استفاده قرار می دهند.

• سامان دهی گروه های نیابتی و ارسال سلاح های پیشرفته به آنها در جهت مشروعیت سازی برای رهبری جهان اسلام؛

• متحد کردن شیعیان در سراسر خاورمیانه در ضمن ائتلافی مبتنی بر امیدهای آخرالزمانی که به واسطه آن زمین ها و منابع کلیدی را تصرف و در نهایت اسرائیل را نابود کنند؛

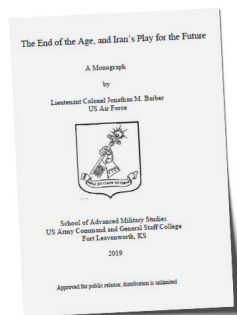
• به چالش کشاندن مستقیم نظم سیاسی-اقتصادی جهانی به رهبری ایالات متحده آمریکا.

سرهنگ باربر در پایان و در مقام نتیجه گیری، وجود دو عنصر نیروی نظامی قدرتمند و پشتوانه ایدئولوژیک بازگشت امام دوازدهم را از جمله مواردی می داند که کار را برای غرب و به ویژه ایالات متحده آمریکا سخت کرده است و سردمداران غربی باید سعی کنند شرایطی ایجاد کنند تا میان واقعیت های بیرونی جامعه جهانی و انتظارات شیعیان از تحقق پیشگویی هایی که در حال حاضر در حال وقوع هستند و به پایان عصر و بازگشت امام دوازدهم اشاره دارند، فاصله ایجاد کنند تا شیعیان دچار ناامیدی و سردرگمی شوند.

مراکز مختلفی در جهان غرب مشغول مطالعه و بررسی تخصصی ایران و مبانی ایدئولوژیک نظام حاکم بر آن هستند. مرکز مطالعات ایران در دانشگاه تل آویوو (ACIS) که توسط دیوید مناشری تأسیس شده است، نمونه بارز یکی از این مؤسسات است. اما در این میان در بسیاری از مراکز و دانشگاه های دیگر نیز

موضوع شناخت ایران، دارای اهمیت ویژه ای بوده و تحقیقات مختلفی در این باره صورت گرفته است. دانشکده مطالعات نظامی پیشرفته آمریکا (School of Advanced Military Studies) واقع در تأسیسات ارتش آمریکا موسوم به فورت لیونورث (Fort Leavenworth) نیز از این قاعده مستثنی نبوده است و سرهنگ جانانان ام باربر (Colonel Jonathan M. Barber) در سال ۲۰۱۹ سعی نمود با نگارش کتابچه نیمه محرمانه ای تحت عنوان پایان تاریخ و نقش ایران در آینده (The End of the Age, and Iran's Play for the Future) به شناخت بهتر سیاستمداران آمریکایی از ایران و پشتوانه های فکری و ایدئولوژیک آن کمک کند.

نویسنده هدف و انگیزه خود را از تألیف این کتاب، کمک به اذهان غربی در جهت شناخت بهتر و دقیق تر ایران بیان می کند. وی عقیده دارد غربی ها و باید یاد بگیرند از دریچه جهان بینی شیعی دوازده امامی به ایران و مسائل پیرامونی آن نگاه کنند. سرهنگ باربر در همین زمینه می نویسد: «در میان تنش هایی که در نظم جهانی امروز در حال شکل گیری است، ایران جایگاه ویژه ای دارد که می تواند نیروهای مخربی را علیه متحدان ایالات متحده در منطقه آزاد کرده و خاورمیانه را بازسازی کند. ذهن غربی باید چالش های اساسی درک واقعیت را پشت سر بگذارد و یاد بگیرد از دریچه جهان بینی شیعی دوازده امامی ایران به مسائل نگاه کند. نقاط کور در درک غرب از اقدامات ایران زمانی آشکار می شود که مشخص شود جهان بینی شیعی دوازده امامی چگونه جایگاه خود را در زمان و مکان و بنا بر اقتضائات روز تفسیر و بازسازی می کند.»

رونن کوهن، مستشرق فعال اسرائیلی

عبدالقائم تهامی پور

دکتر رونن کوهن (Ronen A. Cohen) متولد ۱۹۷۶ میلادی و از اساتید و محققین پرتلاش اسرائیلی و فارغ‌التحصیل دانشگاه بارایلان، از بزرگترین دانشگاه‌های دولتی تل‌آویو است. او در ۲۸ سالگی و در سال ۲۰۰۴ از رساله دکتری خود با موضوع «توسعه مجاهدین خلق و مبارزه آن با جمهوری اسلامی ایران، ۱۹۸۷-۱۹۹۷» دفاع کرده است. کوهن اکنون دانشیار دانشگاه آریل (یکی از زیرمجموعه‌های بارایلان) و رئیس مرکز تحقیقات خاورمیانه و آسیای مرکزی این دانشگاه و نیز عضو مؤسسه‌ای است که در زمینه جنبش‌های مقاومت فعالیت می‌کند.^۱ از فعالیت‌های مهم او در سال‌های اخیر، تأسیس مجله «مطالعات میان‌رشته‌ای خاورمیانه» در سال ۲۰۱۷ و بر عهده‌داشتن سردبیری آن است. تحقیقات او به‌طور عمده، بر ایران‌شناسی و سیاست منطقه‌ای متمرکز است.^۲

۳. کتاب «انجمن حجتیه در ایران؛ ایدئولوژی و عمل از دهه ۱۹۵۰ تاکنون»-۲۰۱۳^۴: پیرامون تاریخچه انجمن حجتیه و باورهای آن‌ها به رشته تحریر درآمده و به زبان ترکی هم ترجمه شده است.

۴. کتاب «انقلاب تحت حمله: گروه فرقان ایران»-۲۰۱۵^۵: پیدایش گروه فرقان، رویکردهای کلامی و ایدئولوژی بنیادین آن‌ها، ارتباط سازمان سیا، ساواک و موساد با گروه فرقان و پایان کار این گروه، از جمله مطالب این کتاب است.

۵. کتاب «تحولات در خاورمیانه: نظریه و عمل انقلاب»-۲۰۱۶^۶: در این نوشتار به رویکردهای نظری، پیشینه تاریخی و مؤلفه‌های اساسی تحول و توسعه انقلاب‌ها در خاورمیانه پرداخته شده است.

۶. کتاب «سفر گنج‌کننده مستضعفان از اتوبیایی انقلابی شریعتی تا واقعیت دیستوپایی [امام] خمینی، ۱۹۷۶-۱۹۸۲»-۲۰۱۹^۷: کوهن

این مستشرق پرکار اسرائیلی سعی نموده با تألیف آثار مختلف کارنامه علمی پربراری برای خود فراهم آورد که از جمله این آثار می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. کتاب «دستور زبان فارسی» که به زبان فارسی و عبری نوشته شده و از سوی دانشگاه آریل، چاپ شده است. این کتاب، به ادعای نویسنده، با هدف کسب دانش و یادگیری زبان فارسی و با پیکربندی جدید در دسترس دانش‌آموزان قرار گرفته است.

۲. کتاب «ظهور و سقوط مجاهدین خلق، ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۷»-۲۰۰۸^۲: این اثر به زبان عبری و انگلیسی نگاشته شده و به تاریخچه مفصلی از سازمان مجاهدین خلق، اعضای آن و روابط پیچیده آن با قدرت‌های غربی و بین‌المللی به‌ویژه ایالات متحده آمریکا برای سرنگونی ایران، اشاره شده است.

مکتب اصیل و سنتی اسلامی معرفی کند و هرگونه خط فکری دیگر را نماینده یک تفکر انحرافی معرفی کند.

برنامه هسته‌ای ایران و ارتباط آن با اسرائیل، سیاست‌های ایران در قبال عراق، روابط ایران و عربستان، بررسی جنگ‌های نیابتی ایران و... از جمله موضوعات دیگری است که وی در موضوع ایران نگاشته است. او همچنین در موضوع مهدویت و در مباحثی همچون رابطه حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه با ادیان ابراهیمی، حیطة حکومت جهانی حضرت و ... نیز دارای تحقیقات و تألیفاتی است که تحلیل و بررسی این موارد از جمله بایسته‌های مراکز و مؤسسات علمی و پژوهشی حوزه و دانشگاه است.

حجتیه راهبانی‌ستیزی معرفی کرده و از جمله تفاوت‌های این گروه با جریان‌های ضدبهبائی دیگر را، داشتن برنامه منسجم برای مبارزه با بهائیت عنوان می‌کند. وی معتقد است انجمن حجتیه با به‌کارگیری روشی خاص، یک رویکرد غیرسیاسی و صلح‌طلبانه برای مقابله با بهائیت در دستور کار خود قرار داد و تصمیم گرفت که قدرت خود را در جهت یاری معرفتی بهائیان و متقاعدسازی آن‌ها از طریق گفت‌وگو و مناظره، به کارگیرد تا بینش آن‌ها نسبت به حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه، امام غائب و ظهور او تغییر کند.

وی با استفاده و ترکیب احادیث صحیح و غیر صحیح از منابع اسلامی سعی دارد انجمن حجتیه در ایران را به نوعی نماینده‌ای از

در این کتاب به سیر تحول اندیشه‌های ضد ظلم در فاصله سه سال قبل و سه سال بعد از انقلاب اسلامی ایران می‌پردازد و در آن جریان‌های فعال دوره مذکور همچون مجاهدین خلق، انجمن حجتیه، گروه فرقان، حزب توده و نیز طرفداران حضرت امام خمینی‌ره را مورد تحلیل قرار می‌دهد.

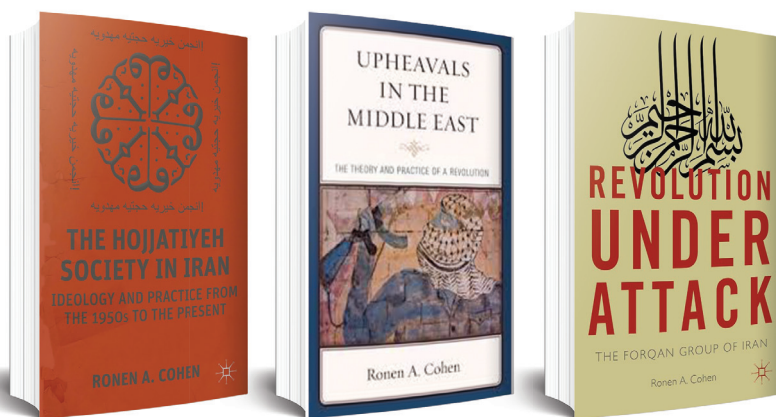
۷. مقاله «طراحان هویت شخصی در تمایلات جنسی، زیبایی و جراحی پلاستیک در ایران»: هدف اصلی این مقاله، نشان‌دادن روابط میان فرهنگ و مذهب، تضاد آن‌ها و بررسی امور مجاز و ممنوع پیرامون مسائل جنسی و زیبایی در ایران است.

۸. مقاله «مؤلفه اجتماعی تاب‌آوری در جمهوری اسلامی ایران: استفاده از راهبردهای زمان جنگ برای حل مشکلات کنونی» - ۲۰۱۹.

همانگونه که مشاهده می‌شود عمده تمرکز این شخصیت در مورد ایران و موضوعات پیرامونی آن است و به نوعی می‌توان او را یک مستشرق اسرائیلی ایران‌پژوه دانست. به عنوان نمونه رون کوهن در کتاب انجمن حجتیه در ایران به معرفی و بررسی کامل ریشه‌ها، اعتقادات و تشکلهای مختلف انجمن حجتیه در ایران پرداخته است.

کوهن ماهیت و علت اساسی پیدایش انجمن

سه نمونه از کتاب‌های رون کوهن

1. https://www.academia.edu/659513/The_Rise_and_Fall_of_the_Mojahedin_Khalq_1987_1997
2. <https://www.ariel.ac.il/wp/mecarc/ronen-a-cohen/>
3. <https://www.amazon.com/Rise-Fall-Mojahedin-Khalq-1987-1997/dp/1845192702>
4. <https://www.amazon.com/Hojjatiyeh-Society-Iran-Ideology-Practice/dp/1137304766>
5. <https://www.amazon.com/Revolution-Under-Attack-Forqan-Group/dp/1137502495>
6. <https://www.amazon.com/Upheavals-Middle-East-Practice-Revolution/dp/073917665X>
7. <https://www.amazon.com/Mostadhafins-Confusing-Shariatis-Revolutionary-Utopianism/dp/1433159570>

سیر تحول کمی و کیفی رویکرد مستشرقان به مهدویت پس از انقلاب اسلامی

زهیر دهقانی آرانی

اما وقوع یک رویداد بسیار مهم در سال ۱۹۷۹ میلادی (۱۳۵۷ شمسی) فصل نوینی از مطالعات مهدی‌پژوهی را در غرب رقم زد. انقلاب پرشکوه اسلامی در ایران در ابتدای سال ۱۹۷۹ میلادی تأثیری شگرف در نگاه مراکز سیاسی، مذهبی و علمی غرب نسبت به اسلام و به‌ویژه شیعه بر جای گذاشت. این امر را می‌توان به‌راحتی با نگاهی مختصر به مراکز متعدد اسلام‌شناسی که پس از انقلاب در بسیاری کشورهای غربی تشکیل و توسعه یافت و همچنین تحقیقات مفصل و متعددی که در زمینه اسلام به‌طور عام و شیعه به‌طور خاص منتشر شد، اثبات نمود.

صاحب‌نظرانی که تا دیروز منکر امکان وقوع انقلابی جدید در کشورهای اسلامی در عصر مدرن بودند و شیعه را به‌عنوان اقلیتی خاموش و غیرفعال در میان مسلمانان می‌نگریستند، حال با انقلابی مواجه شدند که شعارها و آرمان‌های آن از کشورهای اسلامی فراتر رفته و حتی به شهرهای اروپا و آمریکا نیز توسعه یافته بود و نگاه به اسلام و باورهای شیعی را متحول نمود.

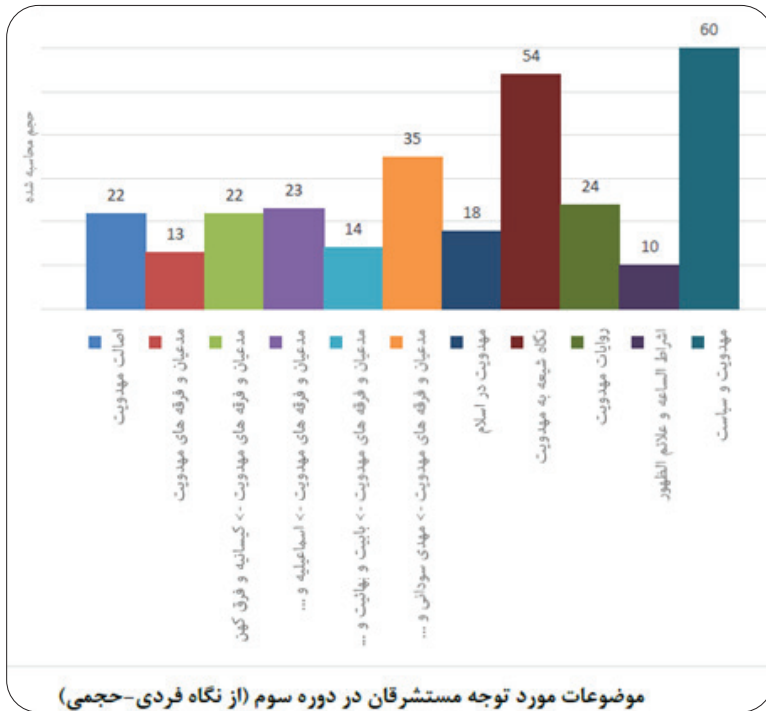
چنانکه می‌دانیم، اعتقاد به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه و زمینه‌سازی ظهور آن حضرت از مهم‌ترین شعارهای حضرت امام (ره) و انقلابیان در روند پیشبرد نهضت اسلامی بود؛ به‌گونه‌ای که امام بارها در پیام‌ها و سخنرانی‌های خود به آن اشاره نمود و تجلی مهدی‌باوری در شعارهای انقلابی، نمودی پررنگ و عمیق داشت. این موضوع از چشم محققان غربی که پس از وقوع انقلاب نگرشی متفاوت به شیعه پیدا کرده بودند، دور نماند. از سوی دیگر، روند روبه‌رشد جزئی‌نگری و

قیام مهدی‌سودانی در سال ۱۸۸۰ میلادی را می‌توان آغاز گشایش و توجه ویژه به موضوعی جدید در ذیل موضوعات اسلامی مورد بحث نزد مستشرقان غربی دانست. در همین سال یا سال‌های اندکی پس از این تاریخ، با اولین کتاب مستقل در غرب درباره امام مهدی عجل الله تعالی فرجه مواجه می‌شویم که جیمز دارمستتر، استاد دانشگاه سوربن فرانسه، آن را با نام «مهدی از گذشته تا کنون»^۱ به رشته تحریر درآورد.

بر همین اساس، شروع رویارویی مستقیم جهان غرب با موضوع مهدویت را می‌توان به ظهور مدعیان مهدویت در نیمه دوم قرن نوزدهم میلادی مرتبط دانست.

روند مطالعات مستشرقان در موضوع مهدویت در این دوران با فعالیت مستشرقانی همچون هورگرونیه، فان فلوتن، گلدزیهر، ولهاوزن و دیگران همچنان ادامه داشت و در برهه‌هایی با فراز و نشیب روبرو بود. این روند پس از فروکش کردن تب و تاب جنگ‌های جهانی اول و دوم در نیمه قرن بیستم، وارد مرحله جدیدی شد و افرادی همچون گیب، مونتگمری وات، ماسینیون و هانری کربن را وارد عرصه ماجرا کرد که کمی منصفانه‌تر از پیشینیان به منجی‌گرایی اسلامی می‌نگریستند. با این حال هنوز هم سایه‌نگاه تبشیری و استعماری بر تحقیقات غربیان کم‌وبیش وجود داشت علاوه بر آنکه به دلیل عدم توجه مستشرقان به شیعه و منابع آن، مهدویت اسلامی غالباً از زاویه منابع اهل سنت و حتی با رویکردی ضدشیعی دنبال می‌شد.

مستشرقان دارای ارزش بیشتری نسبت به پیشینیان می‌باشد. لازم به ذکر است پس از سال ۲۰۰۰ میلادی، رخدادهای مختلفی در جهان غرب شکل گرفت که تأثیر عمیقی بر اسلام‌پژوهی غربیان و به تبع آن پژوهش‌های مستشرقان در مورد مهدویت برجای گذاشت. پیرنگ شدن شور و احساسات هزاره‌گرایانه در میان مسیحیان (به واسطه گذشت دو هزاره از میلاد مسیح)، قدرت‌گیری جریانات سلفی-

برخی از مهم‌ترین مستشرقان مهدی‌پژوه در دوره پس از انقلاب اسلامی ایران

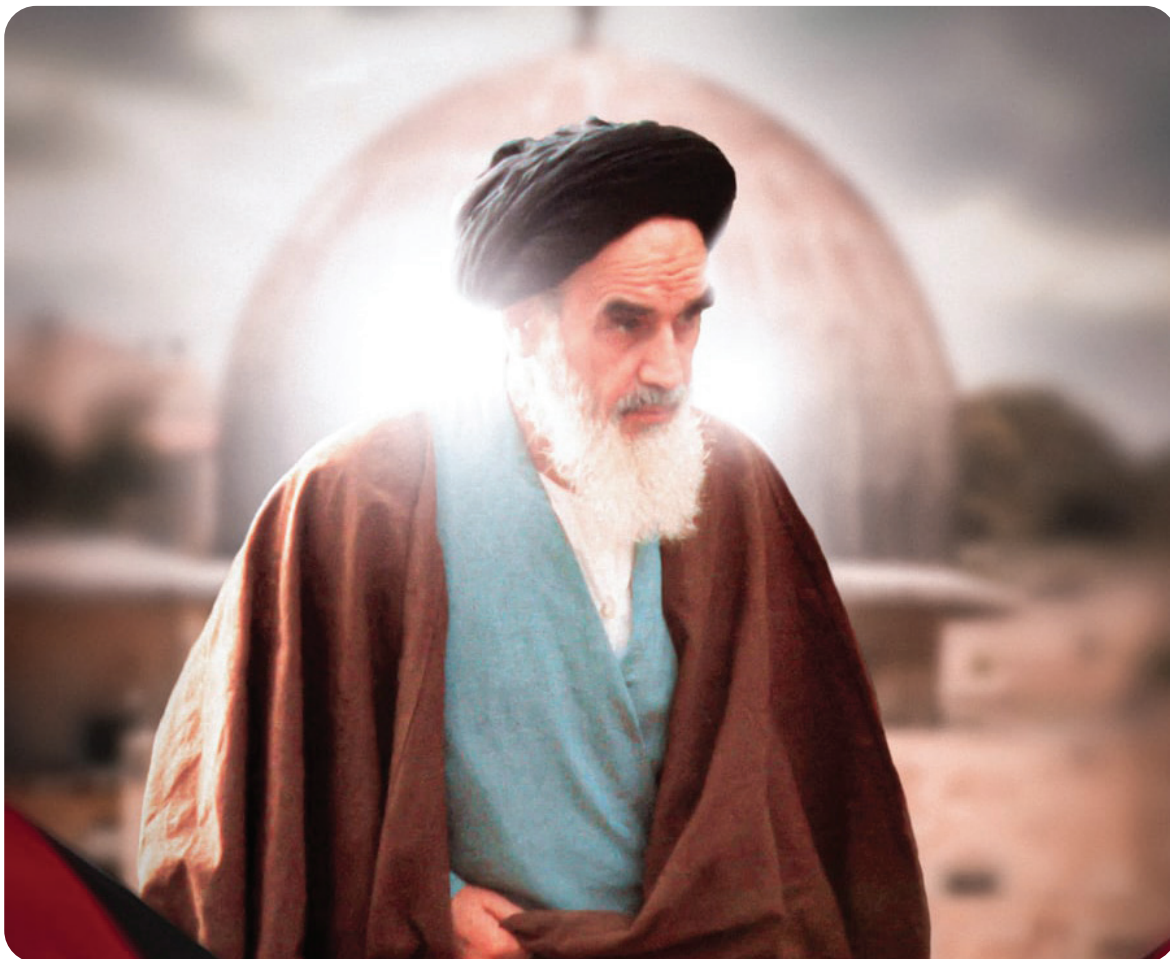
توجه عمیق‌تر به معارف اسلام در میان محققان اسلام‌پژوه غربی ادامه یافت. از جمله این موارد، توجه به مهدی‌باوری در میان مسلمانان، به‌ویژه شیعیان بود که تجلی آن در تغییرات سیاسی و اجتماعی ملل مسلمان با ظهور انقلاب اسلامی در ایران و تأثیرگذاری این نهضت بر کشورهای دیگر اسلامی از جمله لبنان، عراق، افغانستان و ... قابل ردیابی بود. آمار محققان غربی که در دوره پس از انقلاب اسلامی به شیعه‌پژوهی و مهدی‌پژوهی روی آوردند، اصلاً قابل قیاس با پیش از آن نبود و هم از نظر تعداد و هم کیفیت کارها، ارتقاء بسیار مشهودی داشت.^۲

از موضوعاتی که بخش نسبتاً وسیعی از مباحث مستشرقان در این دوره رابه خود اختصاص داده بود، مباحث سیاسی مهدویت و همچنین نگاه شیعه به مهدویت بود. مباحثی همچون تحلیل و بررسی رویکرد شیعه با نظام‌های سیاسی حاکم در عصر غیبت امام عصر عجل الله تعالی فرجه، ولایت فقیه، مقایسه آموزه‌های شیعی با منش سیاسی حاکم، رابطه علما با حکومت‌ها در دوران غیبت و بررسی انقلابی بودن یا انزوا و سکوت‌گرایی شیعه در زمان غیبت امام، همگی به‌نوعی توسط برخی از محققان و نویسندگان غربی در این دوره مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در نمودار بالا، شاهد موضوعات مهدوی هستیم که بعد از انقلاب اسلامی ایران مستشرقان بدان پرداخته‌اند. همان‌گونه که مشخص است، دو موضوع مهدویت و سیاست و نگاه شیعه به مهدویت در صدر موضوعات مطالعاتی و تحقیقاتی مستشرقان غربی در این دوران قرار دارد. از دیگر نکات مهم فعالیت غربی‌ها در دوران پس از انقلاب، وجود مستشرقان مهم و تأثیرگذاری همچون اتان کلبرگ، ویلفرد مادلونگ، هاینس هالم، نورمن کالدر، مئیر بار آشر، نیکی کدی و بسیاری افراد دیگر است که در مطالعات و تحقیقات خود سعی کرده‌اند در بررسی موضوعات مورد نظر، تمرکزشان را بر منابع کهن شیعی قرار دهند و نظریه‌های خود را مستند به این منابع ارائه کنند و بر همین اساس نظریات ارائه شده توسط این

1. Darmesteter, James. The Mahdi, Past and Present. Trans. Ada S. Ballin. New York: Harper & Brothers, 1885.

۲. در این زمینه علاقمندان را به مطالعه فصل چهارم از کتاب «سیر تحول نگاه مستشرقان به مهدویت در ۱۵۰ سال اخیر» فرامی‌خوانیم.

فرنیش و تحلیلی از چرایی دشمنی ایران و اسرائیل

سرکار خانم رضوانی فر

تیموتی فرنیش از جمله افراد شاخص غربی است که در زمینه اسلام‌شناسی و به خصوص موضوع مهدویت دارای چند تألیف است که غالباً با رویکرد عناد و دشمنی نگاشته شده است. فرنیش که شخصیتی عمدتاً نظامی است، در یک سال اخیر به نویسنده دائمی برای سایت The Stream (stream.org) تبدیل شده است. فرنیش در جدیدترین مقاله خود که در ۷ اکتبر ۲۰۲۴ یعنی سالروز عملیات طوفان الاقصی در این سایت بارگزاری شده است به بررسی ریشه‌های عمیق دشمنی ایران با اسرائیل می‌پردازد و ۳ دلیل مذهبی که رهبران ایران از اسرائیل متنفر هستند را تبیین می‌کند. فرنیش بیان می‌کند یک سال پیش، شایعات در مورد درگیری‌های قریب الوقوع در خاورمیانه به جنگ واقعی تبدیل شد و در هفتم اکتبر ۲۰۲۳، حماس، حملات موشکی و تروریستی خود علیه اسرائیل را آغاز کرد. از آن زمان، اسرائیلی‌ها تقریباً به طور مداوم با حماس در غزه، حزب الله در لبنان و حوثی‌ها در یمن در حال جنگ هستند که در نتیجه آن هزاران اسرائیلی و ده‌ها هزار فلسطینی در این درگیری جان باخته‌اند و فرنیش در تمام این اتفاقات نقش ایران را پررنگ و قابل توجه می‌داند.

وجود این موضوع و همچنین حملات مستقیم ایران به اسرائیل فرنیش را بر آن داشته است تا به تحلیل و بررسی دلایل دشمنی ایرانیان با اسرائیل بپردازد و در این راستا ۳ دلیل ارائه می‌کند:

۱: ریشه‌دار بودن دشمنی با یهود در کتاب آسمانی و تراث حدیثی مسلمانان

فرنیش اعتقاد دارد دشمنی با یهودیان در اسلام ریشه‌دار است و موضوعی نیست که فقط در قرن بیستم و از خشم تأسیس دولت اسرائیل در سال ۱۹۴۸، ظاهر شده باشد. قرآن و احادیث مسلمانان در موارد متعددی یهودیان را نفرین و محکوم می‌کند. به عنوان نمونه یک حدیث

می‌گردد و می‌گوید برخی از آیت‌الله‌های آتشین (= افراطی) معتقدند نابودی رژیم صهیونیستی یکی از پیش شرط‌های ظهور مهدی است و این تصور دور از ذهن نیست که اگر ایران به سلاح هسته‌ای دست پیدا کند، رهبری به فکر استفاده از آن علیه اسرائیل بیفتد تا بازگشت امام دوازدهم مهدی را تسریع ببخشد.

تیموتی فرنیس که در سالیان قبل سعی داشت عقائد افراطی ضد شیعی خود را با ظاهری علمی و آکادمیک به مخاطبان خود عرضه کند، مدتی است در تغییر رویه‌ای آشکار، نظریات بی‌پایه و اساس خود را در ظاهری کاملاً ژورنالیستی و غیر علمی منتشر می‌کند. هرچند این رویه در بسیاری دیگر از فعالان ضد اسلامی غرب همچون ریچاردسون و روزنبرگ مسبوق به سابقه است و شاید تأثیر گذاری آن نیز در مخاطبان عمومی بیشتر باشد اما در مجامع علمی و آکادمیک چنین رویکردی هیچ اعتباری ندارد.

فرنیس در این مقاله نیز سعی دارد با آمیختن گزاره‌های تاریخی متقدم و متأخر با یکدیگر و با نگاهی سطحی، ریشه دشمنی جمهوری اسلامی ایران با صهیونیست‌ها را تحلیل کند و حال آنکه علت اصلی و ریشه‌ای دشمنی تمام ملت ایران با صهیونیست‌ها خوی تجاوزگری و وحشی‌گری این گروه است. مبارزه با ظلم و ظالم و حمایت از مظلوم از اصلی‌ترین ایدئولوژی‌های بیان شده توسط امام راحل انقلاب اسلامی بود که هر فطرت بیدار و آگاهی با جان و دل پذیرای این مهم می‌باشد و در جهان کنونی آیا ظالم تر از صهیونیست‌ها و مظلوم تر از مردم فلسطین وجود دارد؟ مسئولان جمهوری اسلامی ایران با حمایت و پشتیبانی مردم ایران، وظیفه انسانی خود را حمایت حداکثری از مردم مظلوم فلسطین و دشمنی با رژیم خونخوار و سفاک صهیونیستی می‌دانند و به حول و قوه الهی در این راستا از هیچ تلاشی دریغ نخواهند کرد.

خاص شیعی می‌گوید که پیروان دجال ۷۰ هزار یهودی هستند و بر همین اساس برخی از مفسران مسلمان می‌گویند که این بدان معناست که خود دجال نیز یهودی خواهد بود.

۲: دستور پیامبر اسلام برای حمله به یهودیان

فرنیس در بیان دلیل دیگر خود به یک واقعه تاریخی صدر اسلام اشاره و بیان می‌کند تاریخ شکل‌گیری اسلام حاوی یک رویداد مهم ضد یهودی است که در سال ۶۲۷ میلادی، پیامبر اسلام دستور کشتن صدها یهودی در مدینه را صادر کرد زیرا متهم به توطئه علیه او بودند. این رویداد تاریخی باعث شده است از آن زمان تا کنون، مسلمانانی که می‌خواهند خشونت علیه یهودیان را توجیه کنند، کار خود را به رفتار پیامبرشان مستند کرده و به این واسطه برای آن یک توجیه شرعی پیدا کنند.

۳: رابطه نزدیک بهایی‌ها و اسرائیل

در بیان دلیل سوم، فرنیس به سراغ یک رویداد معاصر رفته است و بیان می‌دارد رژیم ایران همچنین از گروه مذهبی دیگری که با اسرائیل ارتباط دارد، متنفر است. امام خمینی و پیروانش دلیل دیگری برای نفرت از «نهاد صهیونیستی» به وجود آوردند و آن وجود فرقه بهائیت بود. بهائیان که بهاء‌الله را به عنوان منجی نهایی و رهبر خود معرفی می‌کنند، از نظر شیعیان گروهی منحرف بوده و سردمداران حکومت ایران به شدت با این گروه مخالف هستند.

اکنون نیز وجود قبر بهاء‌الله در حیفا در سرزمین‌های اشغالی موجب شده این شهر به مرکز جهانی بهائیت تبدیل شود و همین عامل انگیزه مضاعفی برای رهبران و سردمداران ایران شده است تا دشمنی خود را با اسرائیل تقویت کنند؛ زیرا نقش اسرائیل در ساماندهی این فرقه را پررنگ می‌دانند.

اما فرنیس در پایان مقاله خود و در بیانی به شدت رادیکال و دور از واقع به بیان ادعاهای تکراری و بی‌پایه و اساس گذشته خود باز

معرفی مراکز اسلام پژوهی در غرب (۱):

مرکز مطالعات اسلام و خاورمیانه دانشگاه ادینبرو

• سرکار خانم عبداللهی و سرکار خانم اسلامی

تأثیرگذاری اسلام و به خصوص شیعیان در هندسه تحولات جهانی سال‌هاست موجب شده تا در مراکز مختلف علمی آکادمیک غربی، مؤسسات اسلام‌شناسی و مطالعات اسلامی راه انداخته شود تا پژوهشگران و اندیشمندان غربی به شناخت بهتر و همه‌جانبه از اسلام بپردازند. در این میان دانشگاه ادینبرو در شهر تاریخی ادینبرو انگلستان نیز از این قاعده مستثنی نبوده و یکی از مهم‌ترین مراکز اسلام‌پژوهی جهان در این دانشگاه قرار گرفته است. این دانشگاه که در سال ۱۵۸۲ به سفارش اسقف رابرت تأسیس شد، اکنون یکی از برترین دانشگاه‌های جهان است و همواره در رتبه‌بندی‌ها در میان ۵۰ دانشگاه برتر جهان قرار دارد و افراد شاخصی همچون الکساندر گراهام بل مخترع تلفن، چارلز داروین طبیعت‌شناس و دیوید هیوم فیلسوف معروف، از فارغ‌التحصیلان این دانشگاه به شمار می‌آیند.

در موضوعات مرتبط با شیعه‌شناسی بود و سرانجام نیز در سال ۲۰۰۴ درگذشت.

اندرو نیومن نیز از دیگر مستشرقان فعال در این مرکز است که سابقه تحقیقات وی در زمینه شیعه‌پژوهی بسیار پررنگ می‌باشد. وی مدرک دکترای خود را در رشته مطالعات اسلامی از دانشگاه کالیفرنیا در ایالات متحده آمریکا اخذ نمود و پس از آن مشغول فعالیت در زمینه‌های وابسته به علوم اسلامی گشت. تخصص این مستشرق در مباحث تاریخی دوران صفویه و همچنین کارهای علمی او در مورد متون متقدم حدیثی شیعه از جمله موارد شاخص قابل ذکر است.

از دیگر اساتید شاخص این مرکز می‌توان به کارول هیلنبرند، رئیس گروه مطالعات اسلامی، دکتر جولیان رابی متخصص در هنر اسلامی، دکتر ماری لژاندر متخصص تاریخ صدر اسلام و همچنین دکتر آندریاس گورکه اشاره کرد.

بنا بر ادعای کارشناسان این مرکز، رشته‌های کارشناسی ارشد در این مجموعه به گونه‌ای طراحی شده است که دانشجویان با مطالعه

مراکز مختلفی به طور مستقیم یا وابسته در این دانشگاه مشغول فعالیت هستند که از مهم‌ترین و فعال‌ترین آن‌ها می‌توان به مرکز مطالعات اسلامی و خاورمیانه اشاره کرد. این مرکز دارای بیش از ۲۳۰۰۰ منبع در زمینه مطالعات اسلامی و خاورمیانه است که شامل کتاب‌ها و برخی از گران‌بهارترین نسخه‌های خطی اسلامی جهان می‌باشد. در این مرکز ۴ رشته زبان فارسی، زبان عربی، مطالعات اسلامی و مطالعات خاورمیانه در مقطع کارشناسی ارشد ارائه می‌شود که عموم داوطلبان می‌توانند در این رشته‌ها مشغول تحصیل شوند.

وجود مستشرقان سرشناسی مانند مونتگمری وات^۱ و اندرو نیومن^۲ از جمله شاخصه‌ها و امتیازات مهم این مرکز به شمار می‌آید. تسلط شخصی مانند مونتگمری وات بر مباحث مطالعات اسلامی به گونه‌ای بوده است که پس از فوت وی به او لقب (The Last Orientalist) یا آخرین شرق‌شناس را اطلاق کرده‌اند که گویی پس از وی این علم دیگر پیشرفتی نداشته است. این مستشرق سال‌های زیادی از عمر خود را در مرکز مطالعات اسلامی دانشگاه ادینبرو مشغول تحقیق و پژوهش

1. William Montgomery Watt

2. Andrew J. Newman

شامل دعوت به همزیستی مسالمت‌آمیز با دولت یهود و موضع‌گیری ضد جمهوری اسلامی است. دیگر فعالیت‌های دانشگاه ادینبرو در حوزه مطالعات اسلامی را می‌توان در انتشارات این دانشگاه مشاهده کرد که مجلات معتبری مانند «مطالعات اسلامی» و «مجله مطالعات عربی و اسلامی» را منتشر می‌کند. این مجلات به بررسی تاریخ، فرهنگ و زبان‌های اسلامی می‌پردازند و به ترویج تحقیقات علمی در این حوزه کمک می‌کنند. دانشگاه ادینبرو همچنین با مرکز مطالعات اسلامی، به برگزاری همایش‌ها و سمینارهای علمی و تربیت دانشجویان در رشته‌های مرتبط با مطالعات اسلامی می‌پردازد.

منابع:

1. <https://venusraraji.ca/universities>
2. <https://mohajerdanesh.com/university-of-edinburgh/>
3. <http://www.alwaleedculturalnetwork.org>
4. <https://yabesh.ir/26415/edinburgh-university-press/>
5. <https://atlasapply.com/دانشگاه-ها/دانشگاه-ادینبورگ/>
6. <https://llc.ed.ac.uk/islamic-middle-eastern>
7. <https://www.ed.ac.uk/profile/andrew-j-newman>
8. <https://www.ed.ac.uk/profile/carole-hillenbrand>
9. <https://edwebprofiles.ed.ac.uk/profile/andreas-goerke>

دین، فرهنگ، ادبیات، تاریخ و سیاست جهان اسلام بتوانند اطلاعات متقنی در تاریخ و سنت‌های اسلامی بیاموزند و توانایی تفکر انتقادی و مقایسه‌ای درباره اسلام و دیگر ادیان را به دست آورند.

از جمله مهم‌ترین برنامه‌های این مرکز برگزاری جلسات سخنرانی علمی و سمینارهای مختلف با دعوت از اساتید برجسته در زمینه مطالعات اسلامی و خاورمیانه است که اغلب به صورت ماهیانه برگزار می‌شود و در آن‌ها سعی می‌شود موضوعاتی انتخاب شود که با اوضاع و شرایط روز نیز مطابقت داشته باشد، به عنوان نمونه در ۲۵ نوامبر سال جاری جلسه‌ای با ارائه دکتر پیتر شامبروک^۳ با محوریت موضوع فلسطین و بررسی حق قیومیت آن‌ها بر سرزمینشان برگزار گردید.

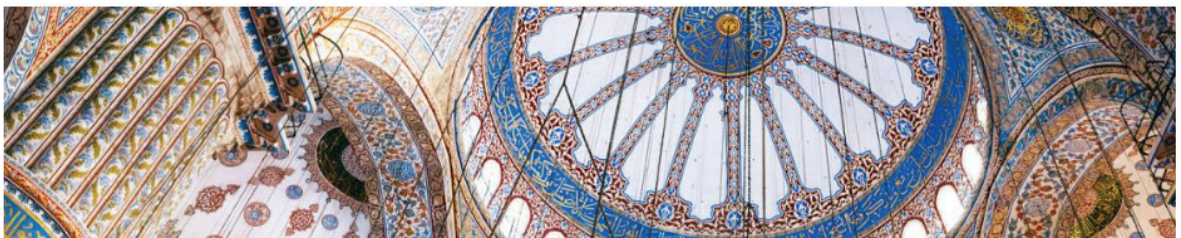
از دیگر مراکز وابسته به این دانشگاه مرکز «الولید» است که با سیاست‌های تقریبی بین ادیان توسط شاهزاده ولید بن طلال تأسیس شد و سعی در ارائه پروژه‌های اطلاع‌رسانی با تأثیر بالا در ترویج درک بهتر از اسلام و فرهنگ مسلمانان در سطح محلی، ملی و بین‌المللی دارد. شاهزاده ولید بن طلال، کارآفرین و سرمایه‌دار عربستان سعودی، به‌عنوان ثروتمندترین فرد جهان عرب شناخته می‌شود و دیدگاه‌های او

THE UNIVERSITY
of EDINBURGH

Schools & departments ▾

Search

School of Literatures, Languages and Cultures

ISLAMIC AND MIDDLE EASTERN STUDIES

3. Dr Peter Shambrook

وقتی که قرار است علم تنها ناجی بشریت شود

مسعود زائری

سینمای هالیوود در تولیدات آخرالزمانی و منجی محور سعی نموده تعریف خود را از منجی گسترش دهد و دامنه منجی را فراتر از یک انسان الهی تعریف کند. در فیلم‌ها و سریال‌های مختلفی از سینمای هالیوود مشاهده می‌شود انواع و اقسام منجی‌ها به مخاطب نمایش داده می‌شود. موجوداتی از جنس ربات‌ها^۱، موجودات فضایی^۲، سحر و جادو^۳، عروسک‌های جان‌دار^۴ و هوش مصنوعی^۵ از جمله مواردی هستند که در تولیدات هالیوودی به عنوان منجی نجات‌بخش نهایی به مخاطب عرضه می‌شود. اما این نظام سینمایی این بار و در سال ۲۰۲۴ اقدام به ساخت سریالی نمود که در آن سعی می‌کند علم و تکنولوژی‌های پیشرفته بشری را تنها عامل نجات انسان‌ها معرفی کند. سریال مسأله سه جسم (3 Body Problem) در ۸ قسمت توسط پلتفرم معروف نت فلیکس در سال ۲۰۲۴ به نمایش در آمد و از آن به عنوان پرهزینه‌ترین سریال تاریخ نت فلیکس نام برده می‌شود. این سریال که اقتباسی از رمانی از یک نویسنده چینی با همین عنوان است روایتگر هجوم موجودات فضایی به کره زمین می‌باشد.

می‌کنند و سعی دارند با انواع روش‌ها و تئوری‌های علمی به مقابله با بیگانگان بپردازند و از وقوع یک حادثه آخرالزمانی جلوگیری کنند.

جالب توجه آنکه در طول فیلم چندین بار دیالوگ‌هایی از طرف گروه دانشمندی که مسئولیت مقابله با این تهدید را دارند مشاهده می‌شود که صراحتاً وجود خدا را انکار می‌کنند و عقیده

در این سریال نمایش داده می‌شود که موجودات فضایی قرار است طی ۴۰۰ سال آینده به زمین نقل مکان کنند و در این بین انسان‌ها دچار دو دستگی می‌شوند؛ عده‌ای مشتاقانه منتظر حضور این موجودات هستند و حتی آن‌ها را آفریدگار خود می‌پندارند و بی‌صبرانه به انتظار آمدن آن‌ها نشسته‌اند. اما عده دیگری از انسان‌ها به دید دشمنی و تهدید به این موجودات فضایی نگاه

۱. انیمیشن Wall-E

۲. سریال Childhood's End

۳. مجموعه فیلم‌های Harry Potter

۴. انیمیشن ۹

۵. فیلم Finch

ندمی تواند جای منجی نهایی بشریت که در تمام ادیان وعده داده شده را بگیرد.

منجی نهایی بشریت قرار است ظهور کند و بشریت را از دست تمام ظلم‌ها و ستم‌ها، بی‌عدالتی‌ها و تبعیض‌ها، فسادها و بی‌راه‌ها نجات دهد و بدیهی است که تحقق این امور تنها و تنها به دست یک منجی که از طرف خداوند انتخاب شده باشد ممکن خواهد بود.

در پایان ذکر این نکته لازم است که مشاهده روند کلی تولیدات آخرالزمانی سینمای هالیوود گویای این مهم است که سردمداران این سازمان عریض و طویل، سناریوهای مختلفی در راستای نمایش انواع منجی‌های جایگزین برای منجی الهی و آسمانی آماده کرده‌اند و در تولیدات خود از آن‌ها استفاده می‌کنند. به عنوان نمونه در انیمیشنی مانند wall-E یک ربات به عنوان منجی انسان‌ها معرفی می‌شود و یا در مجموعه فیلم‌های کمپانی مارول، انسان‌هایی با خصوصیات جسمانی خارق العاده و غیر طبیعی به عنوان ناجیان بشریت به نمایش گذاشته می‌شوند و در این میان تعداد محصولاتی که در آن‌ها یک منجی الهی به مخاطب معرفی گردد بسیار کم و نادر است.

دارند تنها عنصری که در این عالم حقیقت دارد و باعث جلوگیری از حوادث ناگوار خواهد شد، علم و دانش است. دانشمندی که با مشاهده عظمت تکنولوژی‌های موجودات فضایی تحت تأثیر قرار می‌گیرند و تنها راه مقابله را استفاده و گسترش همین تکنولوژی‌ها در مقابل آن‌ها می‌دانند.

معرفی علم به عنوان ناجی بشریت در آثار دیگر سینمای هالیوود نیز مشاهده می‌شود و در بسیاری از این تولیدات سعی شده دستاوردهای انسانی به عنوان حلال مشکلات آخرالزمانی معرفی شود. به عنوان نمونه در فیلم میان ستاره‌ای (Interstellar) که یکی از آثار شاخص هالیوود است انسان‌ها سعی دارند با تکیه بر علم و دانش و تکنولوژی‌های پیشرفته خود حیات بشریت را از کره زمین در حال نابودی، به کهکشان‌های دیگر منتقل کنند.

البته واضح و روشن است ما مسلمانان نیز به اهمیت علم و دانش اعتقاد داریم و در منابع اسلامی شاهد روایات متعددی مبنی بر علم‌آموزی و جایگاه علم و دانش هستیم اما مسأله مهم این است که علم و تکنولوژی هر چند می‌تواند بسیاری از مشکلات را حل و فصل نماید؛ اما هیچ‌گاه

THE PROMISED MAHDI

The Promised Mahdi Cultural Foundation

عَجَلِ اللَّهِ تَعَالَى
وَرَحْمَةِ الشَّرِيفِ

سایت انگلیسی بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود

mahdism.net

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)

www.lms.mahdaviat.ir

www.mahdaviat.ir